

INTERACTUEM

educació per al desenvolupament

Propostes Didàctiques per a Educació Secundària

Quadern del professorat

www.interactuem.org

fundació pau
i solidaritat
país valencià

Fundació Pau i Solidaritat PV
C/ Convent Carmelites, 1
València 46010
Telèfon: 963 392 646
pauisolidaritat@pv.ccoo.es
www.pauisolidaritat.pv.ccoo.es
www.interactuem.org

Publicació emmarcada en el projecte ***“Interactuem. Projecte d’educació per al desenvolupament en primària, secundària i formació professional a la Comunitat Valenciana, Catalunya i País Basc”***.

Elaboració: Àrea d’Educació de Pau i Solidaritat PV

Impressió: Martín Impresores, SL

Imprès en paper reciclat

Aquesta publicació ha sigut realitzada amb el suport financer de l’Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID), amb càrrec al projecte “Interactuem. Projecte d’educació per al desenvolupament en primària, secundària i formació professional a la Comunitat Valenciana, Catalunya i País Basc”. El contingut d’aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de la Fundació Pau i Solidaritat PV i no reflecteix necessàriament l’opinió de l’AECID.

Amb el finançament de:

El quadern que presentem pretén ser una eina que facilite al professorat d'educació secundària el treball a l'aula a partir dels diversos recursos continguts en www.interactuem.org. Aquesta web és una de les principals eines del **programa INTERACTUEM, la proposta d'educació per al desenvolupament** de la Fundació Pau i Solidaritat del PV, per a centres d'educació infantil, primària, secundària, cicles formatius i formació de persones adultes. L'objectiu d'aquest programa és promoure dins de l'educació formal, la reflexió sobre el món desigual en què vivim i com emprendre accions que transformen aqueixes desigualtats.

Quan vam decidir posar en marxa aquesta web volíem oferir al professorat de tots els nivells educatius –i al públic en general– recursos que els permeteren treballar i incorporar l'educació per a una ciutadania global en la seua pràctica educativa, tant en l'aula com en el centre. A més també volíem:

- Que el professorat i l'alumnat disposara via en línia de tots els recursos didàctics que oferim des de Pau i Solidaritat estiga on estiga i siga d'on siga.
- Donar a conèixer i difondre les activitats que realitzem des de l'Àrea d'Educació (propostes educatives en centres escolars).
- Possibilitar la participació i les aportacions en la web mitjançant la introducció contínua i la revisió del material sobre la base de les avaluacions realitzades a partir de la seua pràctica en les aules així com a partir de la revisió del Seminari d'Educació per al Desenvolupament de Pau i Solidaritat PV.

Els múltiples recursos amb de què disposa la web organitzats d'una banda, segons tipus d'activitat (vídeos, animacions, activitats multimèdia, documents, etc.) i d'una altra, segons conceptes a treballar, de vegades dificulta la tasca al docent en tant que no hi ha una guia que ordene quines activitats treballar, per a què i durant quant de temps. Per aquest motiu hem hagut d'optar per **presentar en aquest quadern un seguit de propostes didàctiques per a treballar diferents eixos temàtics, temporalitzant aquest treball per sessions i per activitats a treballar en cada sessió a l'aula.**

Així doncs, **les propostes didàctiques** que es troben detallades ací **són quatre**:

1. El treball al món (Pàgs. 5-8)
2. Consum i processos de producció (Pàgs. 9-11)
3. Desigualtat de gènere (Pàgs. 12-15)
4. Com treballar l'exposició *El Sud treballa* (Pàgs. 16-19)

Com es veurà en el desenvolupament de cada proposta, es detallen un seguit de sessions –cada sessió correspon a una classe lectiva (per a treballar bé en tutories, ètica, educació per a la ciutadania, economia, ...)–, on s'explica quines activitats contingudes en la web www.interactuem.org es proposa treballar (amb l'enllaç a aquesta). A la fi de cada proposta, es facilita informació d'altres recursos que poden ser utilitzats per si es disposa de més temps per a la realització de la proposta o per si es valoren com més adequats enfront d'algun dels proposats.

Pensem que **es finalitze sempre el treball a l'aula de cada proposta didàctica amb un seguit de conclusions** que assenteixen allò après col·lectivament. Aquesta sessió de **Conclusions col·lectives** s'estructuraria de la manera següent:

1. Llancem la pregunta següent: **Quines coses positives i negatives hi ha per a tu al món?** (Pel que fa a la temàtica treballada).
2. Per trios, escriuen en un full les respostes a aquesta qüestió.
3. El docent o la docent va escrivint en la pissarra les respostes donades per cada grup.
4. Consensem a nivell d'aula quines són les respostes més adequades i les donem un ordre per importància.
5. Fem entre tots uns murals amb les conclusions (dibuixos, collages, foto-muntatges, etc.) (per a compartir amb la resta del centre les conclusions extretes).

Una vegada s'ha arribat a les conclusions col·lectives, i si s'han vist situacions que no agraden, que semblen injustes, fins i tot que indignen, es motivaria l'alumnat a promoure i realitzar accions que, estant al seu abast, puguen ajudar a canviar aquestes situacions. Per a això, podem llançar la pregunta següent: **I què podem fer, de manera individual o col·lectiva, perquè aquestes situacions no es produïsquen?**; i procedir de la mateixa manera que ho hem fet amb la pregunta anterior, de manera que poguem entre tots i totes realitzar alguna acció que transcendisca allò treballat a l'aula.

Tenir en compte que hauríeu de **registrar-vos com a usuaris/àries de la web** en l'apartat de "Docents" (www.interactuem.org/accedir). Com a usuaris/àries podreu accedir a les diverses fitxes de treball de cada activitat per a repartir a l'alumnat, descarregar els diversos recursos (vídeos, documents en pdf, àudios, exposicions, etc.), obtenir documents amb informació complementària, utilitats pràctiques per a l'aula, així com propostes didàctiques elaborades per la Fundació i per docents que han participat en el programa *Interactuem* en els seus centres escolars en edicions anteriors.

També en registrar-te, podràs rebre avisos de nous recursos que incorporem a la web, propostes d'acció per als centres, presentacions de materials, cursos de formació, jornades, etc. que anem realitzant al llarg de l'any.

EL TREBALL AL MÓN

Abans o després totes les persones hem de treballar. És un fet, almenys per a la majoria de nosaltres. Tant és així que quasi sempre considerem el treball tan sols com una desagradable obligació, sense tenir en compte el seu possible valor social o individual, les condicions en què pot desenvolupar-se o les característiques d'aquest.

Actualment, més de 1.000 milions d'hòmens i de dones estan desocupats, subempleats o són pobres que treballen. Les fluctuacions del mercat mundial els imposen el salari, per això a Bangla Desh el salari mínim mensual a què un treballador del tèxtil difícilment arriba és de 17 euros, i el de Bèlgica, és de 1.400 euros.

La realitat continua atenent més a l'anàlisi de Marx, 1.000 milions de pobres que treballen en males condicions, milions de persones en l'economia informal, tants almenys com els 3.000 milions de persones que viuen amb menys de 2 dòlars al dia.

Detallem a continuació un seguit de sessions per aproximar-nos a la situació del treball al món. En cada sessió proposem un seguit d'activitats (textos, vídeos, activitats multimèdia i exposició fotogràfica) depenent del tipus de material que es propose treballar a l'aula, totes aquestes relacionades amb el concepte de treball.

1ª Sessió: Preconceptes i conceptes internacionals

- ▶ **Preconceptes (document):** A partir d'un xicotet text, tractem de descobrir l'opinió de l'alumnat quant al concepte de treball.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/58>

- ▶ **Què passa al Nord i al Sud? (joc interactiu):** L'Organització Internacional del Treball (OIT) estableix unes Normes Fonamentals del Treball (NFT), que regulen unes condicions mínimes quant a drets laborals fonamentals que han de ser respectades a tots aquells països del món que pertanyen a l'OIT (en l'actualitat 177 estats). Mitjançant aquesta activitat es planteja que l'alumnat sàpiga elegir entre allò que està succeint majoritàriament en els països del Nord o del Sud en l'actual context de globalització de l'economia quant al compliment de determinats drets laborals.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/97>

- ▶ **Organismes internacionals (joc interactiu):** Conèixer set organismes internacionals les polítiques dels quals a escala mundial ens afecten en tots els àmbits de la nostra vida, inclòs el món del treball. Aquesta activitat consisteix a unir cada organisme (NU, FMI, BM, OMC, OIT, OCDE i CSI) amb la seua definició.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/34>

2ª Sessió: Producció i vulneració de drets

- ▶ **La cadena productiva (animació):** Es tracta d'una animació que explica el procés de producció en una empresa multinacional, des que es crea el producte fins que arriba a les tendes. *Aquesta activitat pot tenir continuació amb l'activitat Anatomia d'una sabatilla (vegeu "Consum" o "Joc").*

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/92>

- ▶ **24 hores cada dia (vídeo):** Segons les Nacions Unides dels 1.215 milions de persones que viuen amb 1 dòlar o menys al dia, la majoria són dones. La feminització de la pobresa es veu aguditzada pel actual sistema econòmic neoliberal actual, on les opcions d'inserció laboral de les dones estan majoritàriament en la franja inferior d'un mercat laboral segregat en molt poques ocupacions, amb càrrecs de poca o cap autoritat i percebent salaris inferiors al dels homes; a més han de seguir compatibilitzant les seues responsabilitats laborals, familiars i comunitàries.

Un dels sectors laborals en els quals s'estan inserint les dones dels països del Sud és el maquilador. Les maquiles són empreses que actuen com a subcontractes de grans transnacionals, generalment situades en zones franques i responen a un procés de segregació de les diferents fases del procés de producció, que permet la realització de parts del procés per diverses empreses en diferents països, aprofitant així els avantatges comparatius que aquests ofereixen, disminuint els costos de producció (CIOSL, 1996). Les dones en les maquiles són mà d'obra barata, amb condicions de treball sense drets, amb baixos salaris, amb jornades de treball abusives... Per tant, sotmeses a la violació de tots els seus drets humans i laborals.

24 hores cada dia és un reportatge que ens mostra un dia qualsevol de la vida d'una dona treballadora de maquila a Nicaragua. Durada: 12' 25".

On trobar el vídeo i la fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/32>

3ª Sessió: Globalització i drets laborals

► Exposició fotogràfica: EL SUD TREBALLA

1.200 milions de persones sobreviuen amb menys d'1 dòlar al dia; 21 milions d'homes i dones treballen en condicions d'esclavitud; 168 milions de xiquets i xiquetes menors de 15 anys treballen a tot el món; 6.300 persones moren al dia a causa d'accidents laborals i malalties relacionades amb el treball; 76 dirigents sindicals assassinats el 2011; 15.000 treballadors i treballadores han sigut víctimes de tortures, pallisses, lesions, amenaces de mort, arrests, empresonaments i acomiadaments per defensar els drets laborals.

... el model de desenvolupament actual no garanteix el compliment dels drets laborals per a la major part de la població mundial. Les condicions de treball i de vida dels treballadors i les treballadores de tot el món se segueixen deteriorant amb aquest model neoliberal.

Amb l'exposició El Sud Treballa podrem conèixer quins són els efectes que la globalització econòmica neoliberal produeix al món del treball a través de vuit panells que responen als interrogants següents: Què està passant avui al món? Creus que formes part de la globalització? Qui marca les regles del joc? Què és el treball digne? Què és el moviment sindical internacional? Què pots fer tu?

Depenent del temps de què disposem, podem treballar l'exposició de dues maneres:

- Versió curta: es visita l'exposició i es demana a l'alumnat que conteste a un seguit de preguntes relacionades amb aquesta.
- Versió llarga: vegeu la proposta de treball específica en aquest quadern "Exposició *El Sud Treballa*".

Podeu disposar de l'exposició que tenim editada tant en valencià com en castellà en el vostre centre sol·licitant-nos-la, o visionar-la en:

<http://www.interactuem.org/activitat/197>

Última Sessió: Conclusions

Seguir les indicacions exposades en la introducció per a la realització de l'última sessió (pàg. 4).

Per a saber més, podem proposar a l'alumnat entrar en l'apartat enllaços del concepte de Treball: <http://www.interactuem.org/activitat/104>

Altres recursos que podem utilitzar

- ▶ **Per mans menudes (vídeo):** Les Nacions Unides en la seua Declaració dels drets del xiquet (1959) estableix en el principi núm. 9 que no s'ha de permetre al xiquet treballar abans de l'edat mínima adequada; en cap cas se li ha de dedicar ni se li ha de permetre que es dedique a l'ocupació o a cap ocupació que pugja perjudicar la seua salut o educació o impedir el seu desenvolupament físic, mental o moral. Segons dades de l'OIT (2013), es calcula que actualment el nombre de xiquets i xiquetes treballadores al món és de 168 milions. Les solucions per a afrontar el problema del treball infantil no són fàcils i no es poden descontextualitzar de la realitat dels països del Sud: La prohibició en alguns casos pot empitjorar la situació de la infància treballadora, per la qual cosa es necessiten alternatives que passen per unes reflexions i iniciatives conjuntes de tots els agents socials, polítics i econòmics dels països del Nord i del Sud que garantisquen el compliment dels drets de la infància a tot el món.

Per mans menudes és un reportatge sobre el treball infantil. Durada: 7' 31''.

On trobar el vídeo i fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/82>

- ▶ **El treball infantil (vídeo):** UNICEF estableix dues tipologies de xiquets i xiquetes que treballen: 1) Aquells i aquelles que treballen en les pròpies famílies camperoles o artesanes, per la situació de pobresa, la manca d'infraestructura o l'absència de garanties socials. El xiquet o la xiqueta pot treballar algunes hores al dia i anar a escola o, en altres casos, treballar tot el dia. En aquest cas, no es parla d'exploació, sinó de misèria. 2) Els xiquets i les xiquetes que són explotats per un patró extern, moltes vegades una multinacional. Es pot fer una distinció entre els casos menys greus (el treball durant unes hores del dia, en sectors que no perjudiquen la salut o el creixement) i aquells més greus (el treball a temps complet i en condicions insalubres).

El treball infantil ens planteja, de manera fidel, una realitat: la vida d'una xiqueta, Mena, en una jornada de treball, des que s'alça fins que se'n va a dormir. Durada: 6'19''.

On trobar el vídeo i la fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/87>

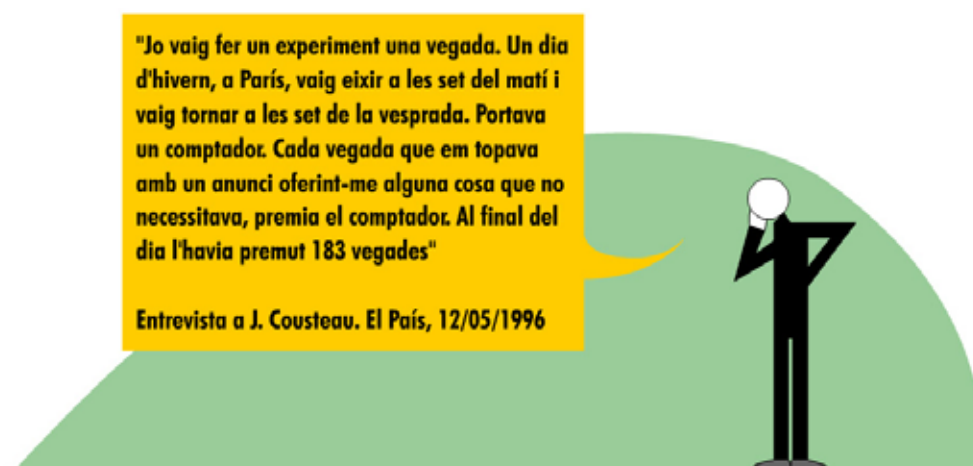
- ▶ **Còmic treball (document):** còmic elaborat a partir del llibre *No logo* de Naomi Klein (ed. Paidós, 2001) per a acostar-se a com es produeix per part de les empreses multinacionals en les zones de processament per a l'exportació.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/66>

CONSUM I PROCESSOS DE PRODUCCIÓ

Tots els organismes vius tenim un seguit de necessitats anomenades biològiques; podem dir que aquestes són condicions necessàries per a la subsistència. Per a satisfer aquestes necessitats bàsiques els organismes intervenen en el mitjà i destrueixen o transformen l'entorn. Aquest seria el primer sentit del terme consum. No obstant això, l'ésser humà, a diferència dels altres éssers vius, no té determinada ni la manera de satisfacció ni la quantitat d'aquestes necessitats. A partir de cert moment, sobre aqueixes necessitats biològiques, l'ésser humà alçarà tot un seguit de necessitats culturals, és a dir, produïdes i mantingudes per l'entorn social en què viu.

Hi ha qui afirma que el fenomen del consum és propi de les societats occidentals del segle XX i que a partir d'aqueix segle vivim en una societat de consum. A qui ens referim amb això? Està generalitzat a totes les societats del planeta? Què és el consumisme? Quin paper juga la publicitat en tot això? Quines conseqüències per a l'entorn té el consumisme?

Detallem a continuació les sessions de treball a l'aula que proposem per a respondre a aquestes qüestions.

1ª Sessió: Preconceptes

- ▶ **Pautes de consum (document):** Qüestionari a respondre individualment per cada alumne/a on es tracta de reflexionar sobre l'hàbit de consum.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/37>

- ▶ **La publicitat que ens envolta (multimèdia):** Es tracta d'una activitat on es demana a l'alumnat que comptabilitze els diversos "reclams" publicitaris que apareixen en una imatge circular presa en un cèntric carrer de València. La finalitat és adonar-nos de la quantitat de publicitat amb què convivim diàriament i que ens indueix al consum, en multitud d'ocasions, innecessari.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/204>

- ▶ **Jo recicle** (joc interactiu): Activitat en la qual es mostren un seguit de comportaments quant a la cura o no del medi ambient. Són conductes clares i concretes que estan avalades per dades que pretenen despertar una consciència mediambiental en l'alumnat. La tècnica és tan simple com decidir si són negatives o positives per al mitjà.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/126>

- ▶ **Darrere de l'aparador** (vídeo): El consumisme es defineix com l'exageració del consum, una manera absurda de consumir. Acaba sent una manera de pensar segons la qual el sentit de la vida consisteix a comprar objectes o serveis, tot i que no es tinguen necessitats reals a satisfer. El consumisme ha esdevingut un element clau del sistema capitalista, perquè si els productes fabricats no s'intercanvien per diners no es generen beneficis i no té sentit produir si no es consumeix allò que produeix. Aquest consumisme es genera, fonamentalment, a través de la publicitat, que augmenta la demanda de determinats productes per part dels consumidors, despertant en aquests la necessitat, en la majoria dels casos inútil, de comprar-los.

Darrere de l'aparador és un reportatge sobre consum i multinacionals, que analitza el paper de la publicitat en el procés de producció i venda de determinats productes. Durada: 4'04".

On trobar el vídeo i la fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/80>

2ª Sessió: Processos de producció

- ▶ **Anatomia d'una sabatilla** (joc interactiu): activitat per a analitzar com es reparteix el benefici de la producció i venda d'un producte, en aquest cas, una sabatilla esportiva. L'activitat consisteix a casar els percentatges de beneficis que apareixen amb els agents que intervenen en el procés de producció d'aqueix producte (minoristes, treballadors, amo de la marca, transportistes i proveïdors).

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/99>

- ▶ **La cadena productiva** (animació): es tracta d'una animació que explica el procés de producció en una empresa multinacional, des que es crea el producte fins que arriba a les tendes.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/92>

3ª Sessió: Drets laborals i situacions de desigualtat

- ▶ **La bretxa** (vídeo): Les relacions econòmiques dominants en l'actualitat són una de les causes que produeixen la situació de dependència d'uns països quant a uns altres quant a diferents aspectes com són: producció, tecnologia, intercanvi comercial, fluxos de capitals, etc. Aquesta situació de dependència augmenta cada vegada més a causa del intercanvi desigual entre països, eixamplant de manera vertiginosa la bretxa que hi ha entre els països del nord i del sud.

La bretxa és un reportatge sobre la desigualtat i interdependència que hi ha al món. Durada: 8'06".

On trobar el vídeo i la fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/83>

- ▶ **24 hores cada dia (vídeo):** Les dones en les maquiles són mà d'obra barata, amb condicions de treball sense drets, amb baixos salaris, amb jornades de treball abusives... per tant, sotmeses a la violació de tots els seus drets humans i laborals.

24 hores cada dia és un reportatge que ens mostra un dia qualsevol de la vida d'una dona treballadora de maquila a Nicaragua. Durada: 12' 25".

On trobar el vídeo i la fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/32>

Última Sessió: Conclusions

Abans de realitzar les conclusions col·lectives proposem que treballeu l'activitat "Manejant conceptes" que podeu trobar en l'enllaç següent: <http://www.interactuem.org/activitat/128>.

Com a suggeriment per a aportar idees a la pregunta "I què podem fer, de manera individual o col·lectiva, perquè aquestes situacions no es produïsquen?" podeu accedir a diferents organitzacions amb propostes de consum alternatiu en l'apartat d'enllaços de *Consum*: <http://www.interactuem.org/activitat/109>.

Altres recursos que podem utilitzar

- ▶ Vídeos la temàtica dels quals és el treball infantil:

— **Per mans menudes:** Per mans menudes és un reportatge sobre el treball infantil. Durada: 7' 31"

On trobar el vídeo i la fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/82>

— **El treball infantil:** la vida d'una xiqueta, Mena, en una jornada de treball, des que s'alça fins que se'n va a dormir. Durada: 6'19".

On trobar el vídeo i fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/87>

- ▶ **Mapamundi del treball infantil:** mapa en el qual se situen geogràficament els llocs en els quals la infància viu en situació d'explotació laboral i dels seus drets. Està plantejat des dels països que no han ratificat els convenis de l'OIT que marquen l'edat i les formes de treball infantil, i els que practiquen violacions greus dels convenis sobre treball infantil.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/125>

DESIGUALTAT DE GÈNERE

Els efectes negatius de l'economia global actual repercuteixen de manera desproporcionada sobre les dones; es calcula que la majoria dels 1.500 milions de persones que viuen amb 1 dòlar o menys al dia són dones. La reducció de la despesa pública i dels programes socials trasllada el cost a les famílies, on solen ser les dones les que porten sobre els seus muscles la càrrega addicional.

Potenciar el paper de la dona, l'accés a oportunitats econòmiques, educacionals, laborals, de participació social i política... és un factor clau per alliberar a milions de persones que estan atrapades en el cercle de la pobresa i la fam.

La igualtat de gènere en el mercat laboral comporta combatre les discriminacions envers les dones, eliminant les bretxes de gènere que es produïsquen en l'accés a l'ocupació, la promoció, les retribucions, etc., impulsant una major presència de les dones en llocs de decisió i responsabilitat, així com l'impuls de canvis legals i culturals que promoguen l'avanç de la igualtat real i efectiva entre homes i dones.

Malgrat que ha hagut un progrés indubtable en les últimes dècades en la situació de les dones, la discriminació per qüestions de sexe continua arrelada en les estructures socials; la desigualtat quant a l'accés a l'educació, als recursos productius i al control de béns, així com, en ocasions, la desigualtat de drets al si de la família i de la societat fa que es limite la seua autonomia, el seu accés a l'educació, que els seus drets bàsics no es vegen respectats, que es faça molt més difícil la seua incursió en el mercat de treball, que en moltes ocasions no es vegen respectats els seus drets laborals...

La igualtat de gènere significa que la dona i l'home gaudeixen de la mateixa situació i que tenen condicions anàlogues per a la realització plena dels seus drets humans i del seu potencial per a contribuir al desenvolupament polític, econòmic, social i cultural i per a beneficiar-se dels resultats. No obstant això, per què actualment açò no es dona en cap societat?

Amb aquesta proposta didàctica, proposem una reflexió sobre la situació social i laboral de les dones al món. A partir de tres eixos relacionats amb les qüestions que impedeixen en algunes esferes aconseguir el desenvolupament ple dels drets i les capacitats de les dones:

- Educació i formació.
- El treball de les dones.
- Usos del temps, economia de la cura.

1ª Sessió: Aclarint conceptes, la situació de la igualtat de gènere.

- ▶ **ODM 3: Promoure la igualtat de gènere i l'autonomia de la dona** (textos per a la reflexió i fitxa de treball): Proposem una revisió dels Objectius del Mil·lenni (ODM), en concret el ODM 3, relatiu a l'equitat de gènere; està present en tot el Programa de treball decent, que abasta des de la promoció de la igualtat d'oportunitats en l'accés tant a l'ocupació, com a l'ensenyament i a la capacitació professional, les diferents iniciatives de protecció social de la dona treballadora, l'apoderament de les dones en les organitzacions sindicals, i els avanços en el diàleg social i la negociació col·lectiva en defensa de l'equitat de gènere.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/205>

- ▶ **Definició de conceptes** (textos per a la reflexió i fitxa de treball): fitxa de treball per a aclarir conceptes relacionats amb el tema de gènere (equitat, igualtat de gènere, triple jornada...)

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/206>

- ▶ **Treball de reflexió i d'investigació**: posada en comú quant a la vulneració de drets de les dones a partir de la revisió en la premsa diària (paper o digital); es tracta de cercar notícies on quede palesa la vulneració dels drets de les dones en el dia a dia de qualsevol societat.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/207>

2ª Sessió: Educació i formació.

Objectius d'aquesta sessió:

1. Sensibilització i treball sobre els drets humans bàsics.
2. Acostament a altres realitats i formes de vida.
3. Fer palesa la importància de l'educació per a generar un món més just, igual i solidari.
4. Treballar la importància del joc i de l'educació per a crear un pensament crític i conscient de la realitat que ens envolta.

- ▶ **L'educació de les xiquetes** (textos per a la reflexió i fitxa de treball): Assolir la paritat en l'educació és un pas molt important per a l'assoliment de la igualtat d'oportunitats, tant per als homes com per a les dones, en els àmbits social, polític i econòmic.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/208>

- ▶ **Treball infantil** (vídeo): El terme "treball infantil" sol definir-se com tot treball que priva la infància de la seua infantesa, el seu potencial i la seua dignitat, i que és perjudicial per al seu desenvolupament físic i psicològic. Així doncs, s'al·ludeix al treball que és perillós i perjudicial per al benestar físic, mental o moral del xiquet i de la xiqueta i interfereix en la seua escolarització ja que els priva de la possibilitat d'assistir a classes, els obliga a abandonar l'escola de manera prematura, els exigeix combinar l'estudi amb un treball pesat i que comporta molt de temps. En aquest vídeo trobem el dia a dia d'una xiqueta anomenada Mena, des que s'alça fins que se'n va dormir. Durada: 6'19''

On trobar el vídeo i la fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/87>

3ª Sessió: El treball de les dones.

Objectius d'aquesta sessió:

1. Conèixer les condicions laborals de les dones en el sector maquilador.
2. Reflexionar sobre quins drets laborals, fins i tot drets humans, s'estan incomplint.
3. Treballar sobre les diferències i les similituds que hi ha entre la situació laboral dels treballadors i les treballadores dels països del Nord i del Sud.
4. Valorar propostes per a millorar les condicions laborals de les treballadores.

- ▶ **Igualtat d'oportunitats** (textos per a la reflexió i fitxa de treball): Quant a l'ocupació productiva, les dones continuen estant en la franja inferior del mercat laboral segregat i continuen concentrant-se en unes poques ocupacions, tenint càrrecs de poca o cap autoritat i percebent salaris inferiors als homes. Persisteixen els obstacles per haver de combinar responsabilitats laborals, familiars i comunitàries.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/209>

- ▶ **24 hores cada dia** (vídeo): Les dones en les maquiles són mà d'obra barata, amb condicions de treball sense drets, amb baixos salaris, amb jornades de treball abusives, etc., per tant, sotmeses a la violació de tots els seus drets humans i laborals.

24 hores cada dia, és un reportatge que ens mostra un dia qualsevol de la vida d'una dona treballadora de maquila a Nicaragua. Durada: 12'24"

On trobar el vídeo i la fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/32>

4ª Sessió: Usos del temps. Economia de la cura.

Objectius d'aquesta sessió:

1. Reflexionar sobre la invisibilització de les tasques realitzades per les dones en l'àmbit domèstic.
2. Valorar situacions de repartiment desigual de les tasques domèstiques i cura dels fills i les filles.
3. Destacar el fet que moltes dones treballen les 24 hores del dia, ja que a més d'haver de realitzar totes les tasques domèstiques, compleixen una jornada laboral (que pot ser igual o fins i tot major que la dels seus marits, cobrant en ocasions un sou inferior pel mateix treball).

- ▶ **La triple jornada** (textos per a la reflexió i fitxa de treball): En les últimes dècades, s'ha produït al món una certa "feminització de l'ocupació", per la incorporació de les dones al mercat de treball. No obstant això, la càrrega de treball domèstic continua recaent principalment sobre les dones. Aquest treball segueix estant, a més, invisibilitzat i poc valorat en la societat.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/210>

- ▶ **Un món al revés (vídeo):** Es parla de gènere per a referir-se als comportaments i a les conductes que homes i dones aprenen i que s'espera que reproduïsquen, en una cultura i un temps històric determinat. Constitueix el conjunt d'atributs, de comportaments, d'actituds, de conductes i de valors que socialment s'entén que són propis d'homes o de dones en les societats de cultura androcèntrica i és, precisament, en aquesta construcció social dels gèneres que es basen les relacions de poder entre homes i dones.

Un món al revés és un vídeo basat en un article publicat en el periòdic "Le monde diplomatique" de l'any 1975, però amb una vigència pavorosa. Es basa en un canvi de rols masculins i femenins en una entrevista de treball, amb el qual es mostra una dona entrevistant un home per accedir a un lloc de treball. Durada: 6' 25"

On trobar el vídeo i la fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/89>

Última Sessió: Conclusions

Seguir les indicacions exposades en la introducció (pàg. 4). Per a saber més, podem proposar a l'alumnat entrar en l'apartat d'enllaços de gènere disponible en:

http://www.interactuem.org/alumnat-secundaria#tipo_59

Altres recursos que podem utilitzar:

- ▶ **Dones en la globalització, la triple explotació (vídeo):** En tot el món, la globalització neoliberal impacta d'una manera específica en el treball de les dones. Dones d'El Salvador, d'Euskadi i d'Argentina ens acostaran les seues problemàtiques i també les seues estratègies de resistència i apoderament. Avui, un dels més importants desafiaments del moviment sindical internacional és la incorporació a l'acció sindical de la lluita per l'equitat –tant en l'àmbit públic com en el privat– entre homes i dones. Paz y Solidaridad Euskadi, José Manzaneda. Durada: 38 minuts.

On trobar el vídeo: <http://www.observatoriodeltrabajo.org/nueva/web/video2.asp?idvideo=38>

EXPOSICIÓ “EL SUD TREBALLA”

El·l'objectiu d'aquesta proposta didàctica és potenciar la capacitat d'anàlisi crítica de docents i d'alumnat perquè, a partir de l'aproximació a les realitats laborals de milions de dones i homes treballadores i treballadors que veuen vulnerats dia a dia els seus drets laborals com a conseqüència dels efectes de la globalització al món, propiciar accions de canvi, actituds i habilitats, que ens duguen cap a una societat més justa, pacífica i respectuosa amb els drets humans, els drets laborals i l'equilibri ecològic, en defensa del treball digne com a mitjà per a lluitar contra la pobresa.

Aquesta proposta es desenvolupa a través de 4 sessions de treball a l'aula (bé en tutories, ètica, educació per a la ciutadania, economia, etc.). Són activitats senzilles, dissenyades sota la perspectiva de l'educació per al desenvolupament i que tenen com a eix central l'exposició EL SUD TREBALLA, composta per 8 panells autosostenibles, que mostren la situació al món dels drets laborals i com aquests se segueixen deteriorant. A partir d'aquest material, les sessions es completen amb vídeos relacionats amb la vulneració dels drets laborals de les dones i el treball infantil, així com amb fitxes de treball per analitzar i reflexionar sobre aquestes qüestions.

1ª Sessió: Treball a l'aula previ a la visita de l'exposició

- ▶ **Què està passant al món? Formes part de la globalització?** (Fitxa de treball per a l'alumnat): Activitats prèvies per a treballar a l'aula a partir d'una fitxa de treball i preguntes per a la reflexió sobre el repartiment mundial de les riqueses i la globalització econòmica.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/197>

- ▶ **24 hores cada dia** (vídeo): Segons les Nacions Unides dels 1.215 milions de persones que viuen amb 1 dòlar o menys al dia, la majoria són dones. La feminització de la pobresa es veu aguditzada pel sistema econòmic neoliberal actual, on les opcions d’inserció laboral de les dones estan majoritàriament en la franja inferior d’un mercat laboral segregat en molt poques ocupacions, amb càrrecs de poca o cap autoritat i percebent salaris inferiors als dels homes; a més han de seguir compatibilitzant les seues responsabilitats laborals, familiars i comunitàries.

Un dels sectors laborals en els quals s’estan inserint les dones dels països del Sud és el maquilador. Les maquiles són empreses que actuen com a subcontractes de grans trasnacionals, generalment situades en zones franques i responen a un procés de segregació de les diverses fases del procés de producció, que permet la realització de parts del procés per diverses empreses en diferents països, aprofitant així els avantatges comparatius que aquests ofereixen, disminuint els costos de producció. Les dones en les maquiles són mà d’obra barata, amb condicions de treball sense drets, amb baixos salaris, amb jornades de treball abusives... per tant, sotmeses a la violació de tots els seus drets humans i laborals.

24 hores cada dia és un reportatge que ens mostra un dia qualsevol de la vida d’una dona treballadora de maquila a Nicaragua. Durada: 12’ 25”.

On trobar el vídeo i la fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/32>

2ª Sessió: Visita a l’exposició

- ▶ **EL SUD TREBALLA** (exposició): El model actual de desenvolupament no garanteix el compliment dels drets laborals per a la major part de la població mundial. Les condicions de treball i de vida dels treballadors i les treballadores de tot el món se segueixen deteriorant amb aquest model neoliberal. Amb l’exposició El Sud Treballa podrem conèixer quins són els efectes que la globalització econòmica neoliberal produeix al món del treball a través de vuit panells que responen als interrogants següents: Què està passant avui al món? Creus que formes part de la globalització? Qui marca les regles del joc? Què és el treball digne? Què és el moviment sindical internacional? Què pots fer tu? L’exposició està composta per 8 panells autosostenibles, que ajuden a conèixer els efectes de la globalització.

On trobar-ho: Pots treballar en l’aula l’exposició en pdf que trobaràs en <http://www.interactuem.org/activitat/197> o **sol·licitar-la** a la Fundació Pau i Solidaritat PV per a tenir els panells en el centre.

- ▶ **Qui marca les regles del joc? Què és el treball digne?** (Fitxes de treball per a l’alumnat): Per a completar durant la visita a l’exposició i ajudar a aclarir conceptes relacionats amb el treball decent, els principis i drets fonamentals del treball...

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/197>

3ª Sessió: Aclarint conceptes

- ▶ **Preguntes per a ajudar a reflexionar** (Fitxa visita exposició): Es tracta d'un seguit de preguntes, diferents per a cada nivell, que ajuden a revisar i reflexionar sobre el contingut de l'exposició i faciliten el diàleg a l'aula.

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/197>

- ▶ **Aclarint conceptes** (Fitxa de treball i preguntes per a la reflexió): A partir de diversos conceptes que apareixen en l'exposició proposem en aquesta fitxa treballar les seues definicions i reflexionar sobre les conseqüències que la globalització té en les poblacions, els treballadors i les treballadores, el medi ambient, les relacions internacionals...

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/197>

- ▶ **El treball infantil** (vídeo): UNICEF estableix dues tipologies de xiquets i xiquetes que treballen: 1) Aquells i aquelles que treballen amb les pròpies famílies camperoles o artesanes, per la situació de pobresa, la manca d'infraestructura o l'absència de garanties socials. El xiquet o la xiqueta pot treballar algunes hores al dia i anar a escola o, en altres casos, treballar tot el dia. En aquest cas, no es parla d'explotació, sinó de misèria. 2) Els xiquets i les xiquetes que són explotats per un patró extern, moltes vegades una multinacional. Es pot fer una distinció entre els casos menys greus (el treball durant unes hores del dia, en sectors que no perjudiquen la salut o el creixement) i aquells més greus (el treball a temps complet i en condicions insalubres).

Dins d'aquestes dues classificacions, els treballs que realitzen els xiquets i les xiquetes són els següents: tasques agrícoles, tasques industrials, treball forçós i servil, servei domèstic, treball al carrer (molts xiquets i xiquetes són víctimes de l'explotació sexual), treball per a la família, xiquets i xiquetes soldat i treball de les xiquetes. El sector econòmic que majorment concentra el treball infantil és l'agricultura amb un 69%.

El treball infantil ens planteja, de manera fidel, una realitat: la vida d'una xiqueta, Mena, en una jornada de treball, des que s'alça fins que se'n va a dormir. Durada: 6' 19".

On trobar el vídeo i la fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/87>

Última Sessió: Conclusions

- Llancem la pregunta següent: quines coses positives i negatives hi ha per a tu al món?
- Per trios, escriuen en un full les respostes a aquesta qüestió.
- El docent o la docent va escrivint en la pissarra les respostes donades per cada grup.
- Consensem a l'aula quines són les respostes més adequades i les donem un ordre per importància.
- Fem entre tots uns murals amb les conclusions (dibuixos, collages, foto-muntatges, etc.).

Una vegada s’ha arribat a les conclusions col·lectives, i si s’han vist situacions que no agraden, que semblen injustes, fins i tot que indignen, s’hauria de motivar l’alumnat a promoure i realitzar accions que, estant al seu abast, que puguen ajudar a canviar aquestes situacions. Per a això, podem llançar la pregunta següent: **I què podem fer, de manera individual o col·lectiva, perquè aquestes situacions no es produïsquen?** I procedir de la mateixa manera que ho hem fet amb la pregunta anterior, de manera que poguem entre tots i totes realitzar alguna acció que transcendisca allò treballat a l’aula.

Altres recursos que podem utilitzar

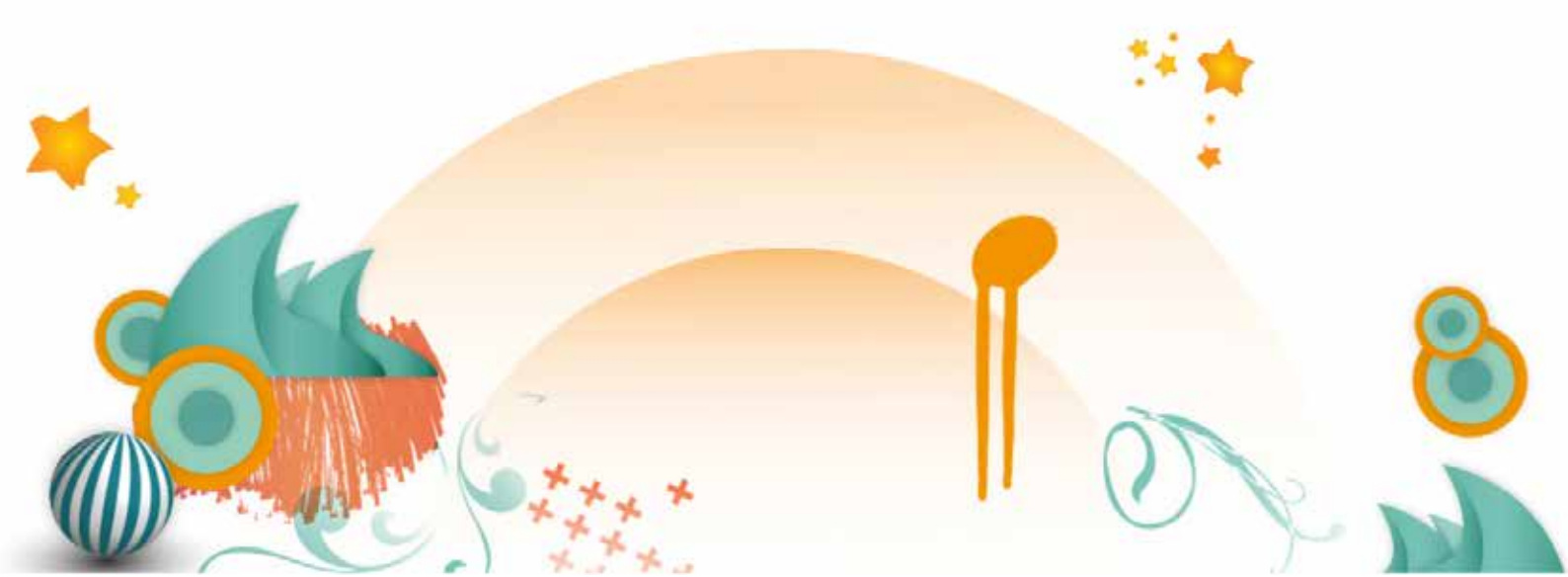
- ▶ **Per mans menudes (vídeo):** Les Nacions Unides en la seua Declaració dels drets del xiquet (1959) estableix en el principi núm. 9 que no s’ha de permetre al xiquet/a treballar abans de l’edat mínima adequada; en cap cas se li ha de dedicar ni se li ha de permetre que es dedique a cap ocupació que pugua perjudicar la seua salut o educació o impedir el seu desenvolupament físic, mental o moral. Segons dades de l’OIT (2013), es calcula que actualment el nombre de xiquets i xiquetes treballadores al món és de 168 milions. Les solucions per a afrontar el problema del treball infantil no són fàcils i no es poden descontextualitzar de la realitat dels països del Sud: la prohibició en alguns casos pot empitjorar la situació de la infància treballadora, per la qual cosa es necessiten alternatives que passen per unes reflexions i iniciatives conjuntes de tots els agents socials, polítics i econòmics dels països del Nord i del Sud que garantisquen el compliment dels drets de la infància a tot el món.

Per mans menudes és un reportatge sobre el treball infantil. Durada: 7’ 31”.

On trobar el vídeo i la fitxa de treball: <http://www.interactuem.org/activitat/82>

- ▶ **Anatomia d’una sabatilla (joc interactiu):** Activitat per a analitzar com es reparteix el benefici de la producció i venda d’un producte, en aquest cas, una sabatilla esportiva. L’activitat consisteix a casar els percentatges de beneficis que apareixen amb els agents que intervenen en el procés de producció d’aqueix producte (minoristes, treballadors, amo de la marca, transportistes i proveïdors).

On trobar-ho: <http://www.interactuem.org/activitat/99>

QUI SOM

La **Fundació Pau i Solidaritat PV** (<http://www.pausolidaritat.pv.ccoo.es>) és l'organització no governamental per al desenvolupament (ONGD) de Comissions Obreres del País Valencià.

Treballem per la transformació social i econòmica cap un model de desenvolupament humà sostenible, a fi de **construir una societat justa i equitativa**. Per a això, acompanyem i defensem l'enfortiment d'organitzacions socials i sindicals de base del Sud en els seus processos de desenvolupament.

Així mateix, **promovem la reflexió crítica en el nostre entorn social i laboral** per a aconseguir una societat civil compromesa que qüestione i actue enfront del model de globalització neoliberal imperant.

Realitzem accions **formatives i informatives dirigides a:**

1. **Alumnat i professorat:** en l'àmbit de l'educació formal oferim instruments específics per a l'educació global dotant al professorat d'eines que li permeten la inclusió en el currículum educatiu de l'educació per al desenvolupament de forma transversal, per a promoure una ciutadania global compromesa i afavorir així l'actuació solidària de l'alumnat.

El projecte **'Interactuem a l'escola'** aglutina una sèrie de recursos didàctics i propostes educatives que duem als centres educatius d'infantil, de primària, de secundària, de cicles formatius i de formació de persones adultes. Més informació en <http://www.interactuem.org>

2. **La població treballadora:** promovem la cooperació entre treballadors i treballadores Nord/Sud, a través d'accions d'educació per al desenvolupament i sensibilització, orientades a treballadors i treballadores de diferents sectors productius. Es tracta de campanyes d'educació no formal que pretenen formar i implicar els representants sindicals en la tasca de defensar el treball decent com a vehicle per al desenvolupament humà sostenible a través de la seua participació en la cooperació sindical al desenvolupament i la pràctica d'una acció sindical internacional de caràcter solidari. Més informació en <http://www.observatorideltreball.org>